

Wachten en waken

Veel mensen zijn het wachten moe. Ze beginnen ongeduldig te raken en zien uit naar wanneer alles weer normaal is, de beperkingen van de coronacrisis voorbij. Wachten, dat woord impliceert dat iets belangrijks afwezig is, dat presentie ervan vertraagd of verhinderd wordt. De vraag is wanneer of zelfs of het komt. Maar die vraag kan ook anders gesteld worden. Dat lees ik bij twee Joodse vrouwen, beiden filosoof en uiteindelijk zeer religieus, Edith Stein en Simone Weil. Datgene, zo stellen zij, wat ten diepste verwacht wordt, is hier en nu aanwezig. De vraag luidt dan: wat vergt het om die aanwezigheid te zien? Hoe wordt wachten waken?

Edith Stein wordt in 1891 in Wroclaw (Polen) geboren en in 1942 in Auschwitz vermoord. Hoog getalenteerd wordt zij persoonlijk assistente van Edmund Husserl. Maar als vrouw wordt haar het hoogleraarschap onthouden. Haar inzet als ontwikkelingspsychologe voor studieuze en beroepsmatige kansen voor meisjes bezorgt haar internationale faam. Omstreeks haar 30ste bekeert ze zich tot het katholicisme. Ruim 10 jaar later treedt zij toe tot de Karmel. Vanuit Echt wordt zij als Joodse afgevoerd. In haar belangrijkste wijsgerig werk *Endliches und ewiges Sein* beschrijft ze het menselijk bestaan als kwetsbaar, eindig, vluchtig en onzeker, net zoals Heidegger dat een aantal jaren eerder had gedaan. Bij hem leidt dat tot een karakterisering van het bestaan als angst en zorg. Zo niet bij haar. Intussen ook vertrouwd met het thomistische denken ziet zij het inderdaad onzekere menselijk leven, steeds op de rand van niet-zijn, toch ten diepste gedragen door de volheid van een eeuwig Zijn, God voor haar. Die volheid is aanwezig, niet abstract maar aanraakbaar op je eigen persoonlijke levensweg. Het eeuwige Zijn verweeft zich met je eigen diepste zelf, met wie je in Gods ogen bent. Je moet alleen verder durven kijken dan waar het wankel bestaan de blik dreigt te blokkeren. Dat kan alleen door het wankel echt aan te gaan en daarin te ontdekken waar het op aan komt en wat te vertrouwen is. Voor haar is dat uiteindelijk dat zij het kruis niet uit de weg gaat.

Simone Weil wordt in 1909 in Parijs geboren en sterft in 1943 in Ashford (Engeland). Tijdens haar briljante filosofiestudie behoort ze tot de kring van De Beauvoir, Sartre en Camus. Al jong voelt zij zich zeer betrokken bij mensen die het minder hebben. En maakt daar werk van: haar inkomen en haar kunde stelt ze ter beschikking. Ze bekritiseert machthebbers en leidt stakingen. Omstreeks haar 25ste weet ze zich gegrepen door katholieke spiritualiteit, vooral de kwetsbaarheid en de schoonheid ervan. Ze treedt niet toe tot de kerk, maar komt - in gesprek met wat zich aandient - tot een fascinerende religieuze diepgang. In het begin van haar *Geestelijke autobiografie* (in haar *Wachten op God*) heeft ze het over de zuivere onbetwistbare waarheid. Die is persoonlijk en bepalend voor het welslagen van het leven. Eerst heeft ze gedacht dat die waarheid pas bij iemands sterven helder zou worden, of eerder als je heel geniaal bent. Later beseft ze dat die waarheid zich voor elk mens laat zien en aanraken. Als je er maar naar verlangt, wordt die waarheid je gegeven, als de zin van je leven, juist in tegenslag en ziekte. Zij weet daar alles van.

Eeuwig Zijn, zuivere waarheid: grote woorden maar wat is dat in deze tijd van zorg om ziekte en slinkend inkomen, van wachten op betere tijden? Beide Joodse vrouwen spreken juist ook in een context van onzekerheid over iets wat houvast biedt. Ik lees dat eeuwig Zijn als de ervaring van er-mogen-zijn, gegund-zijn, genade in geloofstaal. En wie of wat gunt is aanwezig op de achtergrond, niet inzoombaar maar verborgen, Geheim dat onze God is. Wat deze vrouwen zien als eeuwig Zijn of zuivere waarheid ervaren ze als indringend nabij. Dat rijmt op de aloude

traditie dat mensen beeld van God zijn. Dat is niet een statisch onveranderlijk beeld, evenmin als de zuivere waarheid onveranderlijk is. De grote woorden laten zich breken naar menselijke maat. Beeld Gods zijn is interactief met alles wat wij in ons persoonlijk leven meemaken. Wie wij in onze wederwaardigheden zijn en worden, daarin is God aanwezig, verborgen én perspectief biedend. De momenten van vreugde en verdriet, van slagen en mislukken mogen gezien worden als gestalte of gedaante van er-mogen-zijn, én van de achterkant daarvan: Ik-zal-er-zijn (Ex.3,14). Voor wie dit probeert te zien is wachten waken.